

POSTANOWIENIE

Dnia 13 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)
SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)
SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa M. W.
przeciwko S. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 września 2018 r.,
zażalenia strony pozwanej
na wyrok Sądu Okręgowego w P.
z dnia 23 stycznia 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**uchyla zaskarżony wyrok pozostawiając rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w instancji.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 stycznia 2018 r. Sąd Okręgowy w P., na skutek apelacji powoda M. W. uchylił wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 9 maja 2017 r. oddalający jego powództwo przeciwko S. sp. z o.o. w S. o odszkodowanie i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Z uzasadnienia tego rozstrzygnięcia wynika, że w ocenie Sądu odwoławczego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji doszło do nieważności postępowania, ponieważ powód, występujący w procesie osobiście i nie mający

wystarczającej wiedzy w zakresie prawa a więc i wiedzy co do możliwości korzystania ze swoich uprawnień procesowych, nie pouczonego przez Sąd w trybie art. 5 k.p.c. o potrzebie podejmowania, stosownie do okoliczności, czynności procesowych, został przez to zaniechanie Sądu pozbawiony możliwości obrony swoich praw.

W zażaleniu złożonym w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., pozwany domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku kwestionując stanowisko Sądu Okręgowego, że w sprawie istniała potrzeba udzielania powodowi pouczeń, a ich zaniechanie mogło doprowadzić i doprowadziło do pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw ze skutkiem nieważności postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uchylenie wyroku połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji przewiduje art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. Zgodnie z treścią tych przepisów, orzeczenie kasatoryjne może zostać wydane w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji oraz nierozpoznania przez ten sąd istoty sprawy i wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma służyć skontrolowaniu, czy zostało ono prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, tj. czy powołana przez sąd przyczyna uchylenia odpowiada podstawie ustawowej. Przedmiotem badania Sądu Najwyższego jest wyłącznie istnienie formalnych, procesowych podstaw wydania przez sąd odwoławczy wyroku kasatoryjnego, a nie reformatoryjnego. Ocenie może być poddana jedynie decyzja procesowa sądu odwoławczego jako następstwo zakwalifikowania (trafnie/nietrafnie) określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Środek odwoławczy unormowany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., przy całej swojej specyfice, pozostaje zażaleniem, więc środkiem, przy użyciu którego rozstrzygane są kwestie procesowe, a nie materialnoprawne.

Kontrolę w tak zakreślonych granicach należy wyraźnie oddzielić nie tylko od oceny zasadności pozwu/wniosku wszczynającego postępowanie i apelacji, ale także od merytorycznego badania stanowiska prawnego sądu drugiej instancji.

Dopuszczenie takiej kontroli oznaczałoby przyzwolenie, by zażalenie to stanowiło substytut skargi kasacyjnej, a więc środka prawnego zasadniczo innej rangi, sformalizowanego i mającego szansę rozpoznania przez Sąd Najwyższy tylko w wypadku spełnienia określonych przesłanek; mogłoby także prowadzić do obchodzenia przepisów o skardze kasacyjnej.

Jeżeli orzeczenie sądu pierwszej instancji zostało uchylone z powodu nieważności postępowania, to rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest tylko zbadanie, czy sąd odwoławczy ustalony stan prawidłowo ocenił jako skutkujący nieważnością postępowania. Uzasadnianie Sądu Okręgowego koncentruje się na zarzucie braku udzielenia powodowi pouczeń wymaganych art. 5 k.p.c. Zwrócić należy uwagę, że powołany przepis jedynie uprawnia a nie zobowiązuje Sąd do udzielania stronom procesu występującym w sprawie bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych. To uprawnienie sąd stosuje wówczas gdy uwzględniając okoliczności podmiotowe i przedmiotowe sprawy oceni, że istnieje ku temu uzasadniona potrzeba. Pouczenia są więc niezbędne, gdy bez nich strona, która nie jest zastąpiona przez adwokata lub radcę prawnego, pozbawiona byłaby wpływu na przebieg postępowania i nie mogła zrealizować przysługujących jej uprawnień. Nie oznacza to jednak, że sąd ma obowiązek poinformowania strony o wszelkich możliwych uprawnieniach i obowiązkach procesowych, że stosownie do danego etapu postępowania wskazuje, jakie czynności procesowe strona powinna podjąć i jakie skutki pociągnie za sobą zaniechanie dokonania danej czynności. Sąd powinien zatem udzielać pouczeń, jednak w sytuacji opisanej wyżej i w takim zakresie aby zachować bezstronność i nie wywołać wrażenia lub narazić się na zarzut stronniczości. Stosowanie omawianego przepisu nie może więc prowadzić - z zachwianiem elementarnych zasad procesu cywilnego - do udzielania przez sądy pomocy w skutecznej realizacji roszczeń zgłoszonych przez stronę czy zarzutów przeciwko tym roszczeniom. To po pierwsze. Ponadto, okoliczności rozpoznawanej sprawy nie wskazywały na potrzebę pouczenia powoda co do konieczności powoływania dowodów; powód był świadomy takiej potrzeby, na co wskazuje treść pozwu z załącznikami. Nawet jednak odmienna ocena stanu potrzeby udzielania powodowi pouczeń nie skutkowałą nieważnością postępowania

z powodu pozbawienia go możliwości obrony jego praw. Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie konsekwentnie przyjmuje, że brak pouczeń, a więc naruszenie przez sąd art. 5 k.p.c. nie może być traktowane jako działanie, które pozbawiło stronę, wbrew jej woli, możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej, a więc, że doprowadziło do nieważności postępowania. Naruszenie przez sąd art. 5 k.p.c. należy ujmować w kategoriach uchybienia procesowego mogącego mieć wpływ na wynik sprawy i w postępowaniu przed sądem powszechnym uchybienie to powinno być przez stronę wytknięte w zwykłym środku odwoławczym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011 r. III CSK 137/10; z dnia 24 kwietnia 2013 r. IV CSK 587/12; z dnia 21 marca 2013 r. II CSK 322/12 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2018 r. II UK 231/17- nie publ.).

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

jw